

فصلنامه علمی پژوهشی
دانش حسابداری و حسابرسی مدیریت
دوره ۱۷ / شماره ۲ (پیاپی ۶۶) / تابستان ۱۴۰۷
صفحه ۴۳ تا ۶۲

شناسایی و سطح بندی عوامل موثر بر تمایلات رفتاری و باورهای متقلبانه با استفاده از متدولوژی تحلیلی ساختاری-تفسیری (ISM) و تحلیل میک مک (MICMAC)

علی لعل بار

استادیار گروه حسابداری، واحد اراک، دانشگاه آزاد اسلامی، اراک، ایران (نویسنده مسئول)
a-lalbar@iaiu-arak.ac.ir

مریم رحمانی

کارشناسی ارشد مدیریت مالی، واحد اراک، دانشگاه آزاد اسلامی، ایران
Mrahmni79@gmail.com

حمید حیدری

دانشجوی دکتری مهندسی مالی، واحد اراک، دانشگاه آزاد اسلامی، ایران
Heydarihamid462@gmail.com

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۲/۲۱ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۱۱/۰۲

چکیده

این پژوهش با هدف شناسایی و سطح بندی عوامل موثر بر تمایلات رفتاری و باورهای متقلبانه با استفاده از متدولوژی تحلیلی ساختاری-تفسیری و تحلیل میک مک انجام گرفته است؛ پژوهش حاضر از نظر هدف توسعه‌ای، از لحاظ ماهیت داده‌ها و سبک تحلیل جزو پژوهش‌های کیفی و براساس روش جمع آوری داده‌ها، اسنادی است. از منظر روش انجام پژوهش تحلیلی-توصیفی است. جامعه آماری این پژوهش خبرگان حرفه‌ای و دانشگاهی در زمینه مدیریت مالی می باشند. در این راستا و در گام اول ابعاد و شاخص‌های مدل تمایلات رفتاری و باورهای متقلبانه از ادبیات نظری استخراج و به وسیله مصاحبه با خبرگان مورد تأیید قرار گرفت. خروجی این مرحله ۱۵ شاخص در قالب پنج بعد اصلی بود. در گام بعدی برای برقراری ارتباط و توالی بین ابعاد و شاخص‌ها و ارائه مدل ساختاری از روش مدل سازی ساختاری-تفسیری و تحلیل میک مک بهره گرفته شد که در این روش براساس نظرات خبرگان و تجزیه و تحلیل‌های صورت گرفته، اولویت بندی عوامل موثر بر تمایلات رفتاری و باورهای متقلبانه انجام گرفت. نتایج تحقیق منجر به طراحی مدل یکپارچه تمایلات رفتاری و باورهای متقلبانه در چهار سطح شده است، سطح بندی موجود نشان می دهد شاخص‌های بودجه و استقلال، بیشترین تأثیرپذیری و شاخص‌های هنجار ذهنی، عواطف مثبت و منفی و خودشیفتگی، بیشترین قدرت هدایت و تأثیرگذاری را دارند.

واژه‌های کلیدی: تئوری های مالی رفتاری، تمایلات رفتاری، هنجار ذهنی، باورهای متقلبانه، فرایند تصمیم گیری

مقدمه

تمایلات رفتاری متقلبان و باورهای متقلبانه ممکن است در بسیاری از حوزه‌های زندگی شخصی و اجتماعی ایجاد شوند. این نوع رفتارها ممکن است باعث شکستن روابط شخصی، از دست دادن اعتماد دیگران و ایجاد تنش در روابط شود. باورهای متقلبانه نیز ممکن است برای افراد به دلیل اینکه هدف‌های خود را توجیه کنند، ایجاد شود. در کل، تمایلات رفتاری متقلبانه و باورهای متقلبانه ممکن است باعث ایجاد مشکلاتی در زندگی شخصی و اجتماعی شود. شناسایی و تغییر در این تمایلات و باورها می‌تواند به شما کمک کند تا رفتار نامناسب خود را ترک کنید و به سمت رسیدن به هدف‌های خود با راه‌های صحیح پیش بروید. تمایلات رفتاری متقلبانه ممکن است شامل رفتارهایی مانند تقلب در آزمون‌ها، پولشویی، فریب دادن دیگران، تقلب در روابط شخصی و غیره باشد. این تمایلات معمولاً به خاطر داشتن هدفی مشخص، مثل پول، قدرت، شهرت و غیره، به وجود می‌آیند. باورهای متقلبانه نیز ممکن است شامل باورهایی باشد که افراد برای توجیه رفتارهای متقلبانه خود به آنها پایبند هستند. مانند باور داشتن به اینکه فریب دادن دیگران به شما کمک می‌کند تا به هدف‌تان برسید. (آویانتارا^۱، ۲۰۲۳، ۳).

طی سال‌های گذشته، فرضیه ای در توضیح شرایط وقوع تقلب، توسط دونالد آرکریسی در سال ۱۹۵۳ ارائه شد که امروزه به مثلث تقلب معروف است (کرانچرو همکاران^۲، ۲۰۱۱). مثلث تقلب شامل سه راس فشار، فرصت و توجیه است. در سال ۲۰۰۴، ولف و هرمانسون با افزودن ضلع چهارم با عنوان "قابلیت فرد متقلب" به مثلث تقلب، مدل لوزی تقلب را معرفی کردند. ادبیات گذشته هم نشان داده که نظرات واجد شرایط و درست در پیش-بینی شکست‌های ممکن کمک‌های زیادی می‌کنند (ون پورسم و چان^۳، ۲۰۱۴، ۲۷۹).

در سال‌های اخیر در ایران ارتکاب تقلب، بحث غالب مطرح بازارهای مالی و نهادهای اقتصادی - اجتماعی داخلی بوده است. بحران مالی ایران در سال‌های ۱۳۹۰ و ۱۳۹۷ که همراه با کاهش شدید ارزش ریال بود پیامدهای منفی از طریق تاثیرگذاری بر-فضای کسب و کار و محدود کردن منابع مالی در اختیار به دنبال داشت.

اهمیت و ضرورت انجام این پژوهش در این است که با شناسایی و سطح بندی عوامل مؤثر بر تمایلات رفتاری و باورهای متقلبانه، می‌توان به شناخت بهتری از دلایل آن‌ها دست یافت و راهکارهایی برای پیشگیری از آن‌ها ارائه داد. به طور کلی، انجام

پژوهش در رابطه با شناسایی و سطح بندی عوامل مؤثر بر تمایلات رفتاری و باورهای متقلبانه با استفاده از متدولوژی تحلیلی ساختاری-تفسیری و تحلیل میک‌مک، می‌تواند بهبود عملکرد و کارآیی سازمان‌ها و جوامع را به همراه داشته باشد و به دقت و صحت بیشتر در شناسایی و پیشگیری از تمایلات رفتاری و باورهای متقلبانه منجر شود، که می‌توان این موضوع را به عنوان هدف اصلی انجام این پژوهش برشمرد.

مبانی نظری و توسعه فرضیه‌ها

حسابداری یک فعالیت خدماتی است که هدف آن ارائه اطلاعات مفید مرتبط با واحدهای اقتصادی به تصمیم‌گیرندگان درون سازمانی و برون سازمانی است. از این رو، حسابداری باید فعالیت‌های یک واحد اقتصادی را به منظور گزارشگری مؤثر به ذینفعان، شناسایی، تجزیه و تحلیل و به شکل مناسبی ثبت کند. اطلاعات ارائه شده درباره وضعیت مالی و عملکرد یک شرکت، اهمیت زیادی برای استفاده‌کنندگان از صورتهای مالی دارد زیرا مبنایی برای تصمیم‌گیری و تخصیص سرمایه است؛ بنابراین، قابلیت اتکا و شفافیت در گزارشگری مالی به ارائه درست و صادقانه دستاوردهای مالی شرکت منجر خواهد شد و نقش مهمی در پایداری سیستم مالی دارا می‌باشد. با این حال، سقوط شرکت‌های بسیاری (مانند انرون، وردکام و گلوبال کراسینگ) اثربخشی حاکمیت شرکتی، کیفیت گزارش‌های مالی و قابلیت اعتماد کارکردهای حسابرسی را با تردید همراه ساخت. صورت‌های مالی متقلبانه اثرات منفی بر اقتصادهای دنیا داشته و به زیانهای مالی قابل توجهی برای افراد و شرکت‌ها منجر شده است. از این رو، در یک محیط تجاری مبتنی بر فناوری که با تغییرات سریع همراه است، نیاز مبرمی به روش‌های مؤثر برای پیشگیری و کشف تقلب وجود دارد (سگال^۴، ۲۰۱۶، ۴۹). طی سال‌های گذشته، فرضیه ای در توضیح شرایط وقوع تقلب، توسط دونالد آرکریسی در سال ۱۹۵۳ ارائه شد که امروزه به مثلث تقلب معروف است (کرانچرو و همکاران^۵، ۲۰۱۱). مثلث تقلب شامل سه راس فشار، فرصت و توجیه است. در سال ۲۰۰۴، ولف و هرمانسون با افزودن ضلع چهارم با عنوان "قابلیت فرد متقلب" به مثلث تقلب، مدل لوزی تقلب را معرفی کردند (کاسم، هیگسن^۶، ۲۰۱۲). انجمن بازرسان رسمی تقلب، تقلب‌های حرفه ای را در سه مقوله فساد مالی، سوء استفاده از دارایی‌ها و تقلب در صورت‌های مالی طبقه بندی می‌نماید. طبق گزارش ۲۰۱۶ این انجمن، گزارشگری مالی متقلبانه از لحاظ فراوانی کمتر از

1. Segal
2. Kranacher et. al
3. Kassem & Higson

1. Aviantara
2. Kranacher et al
3. Van Peursem & Chan

احمدی، سید جلال؛ فغانی ماکرانی، خسرو؛ فاضلی، نقی (۱۴۰۰) در پژوهشی با عنوان تکنیک‌های داده کاوی و پیش بینی تقلب صورت‌های مالی به بررسی موضوع پرداختند. یافته ها نشان می دهند به طور کلی، نتایج حاصل نشان می دهد که روش‌های داده کاوی در تمایز صورت‌های مالی متقلبان از غیر متقلبان موثر هستند. بدین ترتیب که روش شبکه عصبی ۶۹/۴ درصد، درخت تصمیم ۶۵.۴ درصد، نزدیکترین همسایگی ۶۴/۴ درصد و ماشین بردار پشتیبان ۷۸ درصد پیش‌بینی صحیح داشته اند.

کابلی، مونا سادات؛ نیکومرام، هاشم؛ رهنمای رودپشتی، فریدون (۱۴۰۰) در پژوهشی با عنوان واکاوی رفتار مدیران واحد گزارشگر نسبت به تهیه صورت های مالی متقلبان؛ به بررسی موضوع مذکور پرداختند نتایج نشان داده است که روابط میان سازه‌های تئوری تکامل یافته رفتار برنامه ریزی شده به جز کنترل رفتاری درک شده، می‌تواند مکانیسمی مناسب برای پیش-بینی تصمیم‌گیری مدیران در رابطه با رفتارهای متقلبان واحد گزارشگر تلقی گردد.

حاجی عظیمی، فرزاد؛ کرمی، غلامرضا؛ مرادی، محمد (۱۳۹۹) در پژوهشی با عنوان شناسایی عوامل موثر بر تمایلات رفتاری و باورهای گزارشگری مالی متقلبان؛ به بررسی موضوع مذکور پرداختند. نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که وجود باورهای رفتاری، کنترلی و هنجاری و عوامل زمینه ای در کنار نگرش به رفتار، کنترل رفتار ادراک شده و هنجارهای ذهنی در تمایل شرکت‌های بورسی متقلب در حوزه گزارشگری مالی موثرند. همچنین نتایج پژوهش نشان داد که تمایل به هشت رفتار متقلبان در ارایه گزارشگری مالی موردتوافق خبرگان است. اسماعیلی کیا، غریبه؛ نجف نیا، سمیه؛ اوشنی، محمد (۱۳۹۸)، در پژوهشی با عنوان بررسی رابطه بین سازوکارهای راهبری شرکتی برون‌سازمانی و تقلب مالی با تمرکز بر ارزیابی شناختی از تجویزهای تئوری نمایندگی به این موضع پرداختند. نتایج نشان داد که وجود مالکیت نهادی اختصاصی و قدرت وام‌دهندگان به عنوان سازوکارهای راهبری شرکتی برون سازمانی، بر احتمال تقلب مالی تأثیر مثبت و معناداری دارند.

تنانی و رجبی (۱۳۹۷)، در پژوهشی با عنوان رابطه رقابت در بازار محصول و احتمال تقلب گزارشگری مالی با تاکید بر مالکیت نهادی به این موضع پرداختند. نتایج نشان می‌دهد که در محیط‌های غیر رقابتی، احتمال تقلب در گزارشگری مالی اثر با اهمیت دارند. به عبارت دیگر، در محیط‌های با محدودیت‌های رقابتی، احتمال گزارشگری مالی متقلبان از سوی مدیران افزایش می‌یابد

دیگر انواع تقلب و از لحاظ اثر مالی بیشترین زیان را به شرکت ها تحمیل کرده است. طبق تعریف این نهاد، به ارائه نادرست صورت های مالی، حذف اقلام و افشا نکردن کافی اطلاعات به منظور فریب کاربران صورت‌های مالی، به خصوص سرمایه‌گذاران و اعتباردهندگان است. از آنجا که مسئولیت حسابرسان "حصول اطمینان از این موضوع است که گزارش‌های مالی ارائه دهنده‌ی اطلاعات واقعی و منصفانه از عملکرد مالی شرکت باشند" حسابرسان باید نظرات خود را به درستی بیان کنند و تمام اطلاعات مورد نیاز را در گزارشات خود کامل توضیح دهند. تا احتمال گزارش حسابرسی متقلبان کاهش یابد. بنابراین، ادبیات گذشته هم نشان داده که نظرات واجد شرایط و درست در پیش-بینی شکست‌های ممکن کمک های قابل توجهی می کنند (ون پورسم و چان^۱، ۲۰۱۴، ۲۸۰). در ادامه برخی پژوهش های انجام شده در این حوزه ارائه می گردد:

پژوهش‌های داخلی

ماکرانی، سیدولی مصطفوی؛ گرکز، منصور؛ معطوفی، علیرضا؛ خوزین، علی (۱۴۰۲) پژوهشی با عنوان تبیین تمایلات رفتاری در گزارشگری مالی متقلبان: آزمون نظریه روان شناسی ثبات رفتاری؛ به بررسی موضوع مذکور پرداختند. شواهد این پژوهش نشان می‌دهد که عواطف منفی بر هر دو نوع گزارشگری مالی متقلبان یعنی با اهمیت و بدون اهمیت تأثیر معنی دار و مثبت دارد. اما عواطف مثبت تنها بر گزارشگری مالی متقلبان با فرض با اهمیت تأثیر معنی دار دارد و نه بر فرض بدون اهمیت آن. هم چنین یافته‌های این پژوهش نشان می‌دهد هیجان خواهی بر هر دو فرض گزارشگری مالی متقلبان تأثیر معنی داری دارد. در نهایت نتایج این پژوهش تایید می نماید مدیرانی که تمایل به شرط بندی در آن ها بالا است. تمایل بیشتری به گزارشگری مالی متقلبان در هر دو فرض با اهمیت و بدون اهمیت دارند.

ضرابی (۱۴۰۱) در پژوهشی با عنوان مقایسه روش جنگل تصادفی و روش ماشین بردار در کشف تقلب صورت‌های مالی با رویکرد بینش به بررسی موضوع مذکور پرداختند. یافته های پژوهش نشان می دهد که میانگین مقدار پیش بینی مدل برای کشف تقلب در روش جنگل تصادفی برابر ۷/۸۲۱ و میانگین مقدار پیش بینی مدل برای کشف تقلب در روش ماشین بردار برابر ۸/۹۶۲ است و میانگین اصلی برابر ۷۶ است که انحراف میانگین به دست آمده در جنگل تصادفی کمتر است، بنابراین مدل جنگل تصادفی قویتر می‌باشد.

طور قابل توجهی علل شکست کسب و کار و تقلب در صورتهای مالی را توضیح می‌دهد.

ری و فریتزون^۳ (۲۰۲۱) در پژوهشی با عنوان مروری بر تأثیر روان‌پیشی و دیگر ساختارهای شخصیتی مشکل‌ساز در تقلب؛ نشان دادند ویژگی تاریک شخصیت نظیر ماکیاولیسم، خودشیفتگی و جامعه ستیزی تأثیر مثبت و معنی داری بر وقوع رفتارهای متقلبانه مدیران شرکت‌ها دارند. آن‌ها هم چنین تأکید دارند که ویژگی‌های روانشناختی دیگر، می‌توانند رابطه میان ویژگی‌های تاریک شخصیت و رفتارهای غیر اخلاقی مدیران را تعدیل نماید.

روزکووا و ملی^۴ (۲۰۲۰) در پژوهشی با عنوان عوامل سازمانی در رفتار اخلاقی فردی. به عقیده آن‌ها هر چه ساختار سازمانی اخلاقی تر تدوین شده باشد، انجام رفتارهای غیر اخلاقی و متقلبانه از سوی کارکنان سازمان کاهش می‌یابد. هم چنین آن‌ها بر این موضوع نیز اشاره می‌کنند که ویژگی‌های رفتاری کارکنان سازمان می‌تواند رابطه میان جو اخلاقی سازمان و وقوع تقلب را تحت تأثیر خود قرار دهد.

مونتاری^۵ (۲۰۱۸)، در پژوهشی با عنوان پیش بینی دستکاری صورت‌های مالی با استفاده از مدل‌های بیش و آلتمن به این موضوع پرداخته است. تجزیه و تحلیل داده‌ها نشان می‌دهد که مدیران شرکت‌های مورد مطالعه از ابزارهای مختلف برای دستکاری در صورت‌های مالی استفاده می‌کنند.

چی لین، شائو یان هانگ، دیوید ین^۶ (۲۰۱۵) در پژوهشی با عنوان "تشخیص تقلب در صورت‌های مالی: تجزیه و تحلیل تفاوت بین تکنیک داده کاوی و قضاوت کارشناسان"، که در کشور تایوان انجام شد، به بررسی تمام جنبه‌های مثلث تقلب با استفاده از تکنیک‌های داده کاوی پرداختند. نتایج نشان داد، شبکه‌های عصبی مصنوعی و درخت تصمیم نسبت به مدل لجستیک طبقه بندی دقیق تری را در ارزیابی تقلب ارائه می‌دهند.

کریستوفر، کوین آر، شارلوت^۷ (۲۰۱۵) در پژوهشی با عنوان تشخیص و پیش بینی تقلب صورت‌های مالی به این موضوع پرداخته اند. یافته‌های این پژوهش نشان داده است که رشد سریع دارایی، افزایش در نیاز به نقدینگی و تأمین مالی خارجی رابطه مثبتی با احتمال بروز تقلب دارند. مالکیت داخلی در مقابل مالکیت خارجی سهام و کنترل هیئت مدیره نیز با افزایش بروز

و مدیران برای حفظ موقعیت خود، به شیوه‌های غیر منصفانه روی می‌آورند.

محمدمی مقدم (۱۳۹۷) در پژوهشی به شناسایی و رتبه بندی عوامل مؤثر بر احتمال بروز تقلب یا اعمال مجرمانه توسط حسابداران با استفاده از نظریه مثلث تقلب پرداختند. نتایج پژوهش نشان می‌دهد که اجزای سه گانه مثلث تقلب بر اقدام به تقلب یا اعمال مجرمانه توسط حسابداران تأثیرگذار است و در رتبه بندی عوامل نیز نتایج نشان داد مهمترین عامل بروز تقلب وجود موقعیت (فرصت) می‌باشد.

خواجوی و ابراهیمی (۱۳۹۶) در پژوهشی به مدلسازی متغیرهای اثرگذار برای کشف تقلب در صورتهای مالی با استفاده از تکنیک‌های داده کاوی پرداختند. یافته‌های پژوهش بیانگر وجود شواهدی دال بر عملکرد مناسب مدل‌های پیشنهادی و برتری الگوریتم جنگل تصادفی و شبکه بیزین برای پیش‌بینی تقلب در صورتهای مالی است. نتایج حاصل از انتخاب ویژگی به روش مبتنی برهمبستگی حاکی از سودمندی متغیرهای نسبت پوشش بهره، نسبت حسابهای دریافتنی به کل داراییها، نسبت موجودی کالا به فروش خالص، نسبت نقدی، لگاریتم طبیعی فروش، نسبت سود خالص به فروش و نسبت جمع داراییهای جاری به کل داراییها برای کشف تقلب بود.

پژوهش‌های خارجی

آویانتارا^۱ (۲۰۲۳)، در پژوهشی با عنوان امتیاز دهی به مشکلات مالی و تقلب صورت‌های مالی گارودا اندونزی با «DDCC» به عنوان راه حل‌های مالی به این موضوع پرداخته اند. تعداد پیش‌بینی‌های تقلب در این پژوهش با تعداد تجدیدارائه مطابقت دارد که این فرض را ثابت می‌کند که می‌توان از ارائه مجدد به عنوان سیگنال تقلب در صورت‌های مالی استفاده کرد. هنگامی که GIAA در منطقه امن طبقه بندی می‌شود، هر دو بنی و دیجو به تقلب نمره منفی می‌دهند، این نشان می‌دهد که وقوع تقلب در دوره سلامت کمتر است.

مانز ایزکوردو، ماریا سگویا، ماریا دی^۲ (۲۰۲۱)، در پژوهشی به "بررسی تشخیص علت تقلب در صورت‌های مالی با استفاده از اطلاعات افشا شده در گزارش حسابرس" پرداختند. آنان با استفاده از نمونه‌ای همسان متشکل از ۸۰۸ شرکت متقلب و غیر متقلب، پذیرفته شده در بورس سهام اسپانیا در طی سال‌های ۲۰۰۴ تا ۲۰۱۴؛ نشان دادند که افشای گزارش حسابرسی به

۵. Montare
۶. Chen Lin et al
۷. Christopher et al

1. Aviantara
2. Muñoz-Izquierdo
3. Ray & Fritzon
4. Roszkowska & Mele

متقلبانه و دستیابی به مدل ساختاری آن از روش مدل سازی ساختاری تفسیری استفاده شده است. این روش یک فرایند یادگیری تعاملی است که در آن مجموعه‌ای از عناصر مختلف و به هم مرتبط در یک مدل نظام مند جامع ساختاردهی می‌شوند، این روش شناسی به ایجاد و جهت دادن به روابط پیچیده میان عناصر یک سیستم کمک می‌کند، یکی از اصلی ترین منطق های این روش آن است که همواره عناصری را که در یک سیستم اثرگذاری بیشتری بر سایر عناصر دارند، از اهمیت بالاتری برخوردارند، مدلی که با استفاده از این روش به دست می آید ساختاری از یک مسئله یا موضوع پیچیده، یک سیستم یا حوزه مطالعاتی را نشان می‌دهد که الگویی به دقت طراحی شده است؛ لذا می توان گفت که این روش نه تنها بینشی را در خصوص روابط میان عناصر یک سیستم فراهم می‌کند، بلکه ساختاری را مبتنی بر اهمیت و یا تأثیرگذاری عناصر بر هم فراهم می‌کند؛ این روش تفسیری است؛ چون قضاوت گروهی از افراد تعیین می‌کند که آیا روابطی میان این عناصر وجود دارد یا خیر. این روش ساختاری است؛ چون اساس روابط، یک ساختار سرتاسری است که از مجموعه ای پیچیده از متغیرها استخراج شده است. همچنین یک فن مدل سازی است؛ زیرا روابط مشخص و ساختار کلی در یک مدل دیاگرام، نشان داده می‌شود (فیروزجائیان، پطردی و غلامرضا زاده، ۱۳۹۲)

جامعه آماری این پژوهش مدیران ارشد و خبرگان حرفه‌ای و دانشگاهی است که در زمینه موضوعات باورهای متقلبانه، متدولوژی تحلیلی - ساختاری، مدیریت مالی و ... دارای مقالات، کتب و طرح های پژوهشی می‌باشند. در این پژوهش از روش نمونه گیری گلوله برفی استفاده شده و از اطلاعات ۱۵ نفر از خبرگان دانشگاهی و حرفه ای به منظور مصاحبه و تکمیل پرسشنامه استفاده گردید.

در این پژوهش برای گردآوری اطلاعات از دو روش کتابخانه ای و میدانی استفاده شده است تا بتواند وجوه مختلف پژوهش را پوشش دهد. سپس با استفاده از نظر خبرگان و کارشناسان مدل پژوهش تدوین و معادلات و روابط بین متغیرها ارائه گردید. برای تعیین الگوی تمایلات رفتاری و باورهای متقلبانه در فاز اول به شناسایی ابعاد الگوی تمایلات رفتاری و باورهای متقلبانه از سوابق پژوهش های گذشته و روش دلفی^۲ و توزیع پرسشنامه و تجمیع نظرات افراد استفاده خواهد شد، در فاز دوم برای ارائه تجزیه و تحلیل تعامل بین الگوی تمایلات رفتاری و باورهای متقلبانه از تحلیل میک مک^۳ استفاده شده است.

تقلب در صورت های مالی ارتباط دارد. افزایش تعداد اعضای مستقل در کمیته حسابرسی با وقوع تقلب رابطه منفی دارد. عبدالاریس، نوراس لیندا، محدعارف، محمدزین^۱ (۲۰۱۵)، در مطالعه‌ای با عنوان کشف صورت‌های مالی متقلبانه با استفاده از روش‌های آماری با توجه به اینکه آمارها نشان داده‌اند که شرکت‌هایی با کارمندان کمتر از ۱۰۰ نفر نسبت به شرکت‌های بزرگ، موارد تقلب بیشتری را تجربه کرده‌اند، آن‌ها از سه روش آماری به نام مدل بنیش، نمره Z آلتمن و نسبت‌های مالی استفاده کرده‌اند. نتایج نشان داد که مناطق خطری وجود دارند که نیاز به بررسی‌های بیشتری توسط مدیریت دارند. همچنین در این پژوهش، استقرار واحد حسابرسی داخلی به منظور اطمینان از عملکرد شرکت، صحت گزارشگری مالی و تبعیت از مقررات، پیشنهاد شده است.

سوالات پژوهش

- ۱) عوامل موثر بر تمایلات رفتاری و باورهای متقلبانه کدامند؟
- ۲) چگونه می‌توان ماتریس خودتعاملی ساختاری بین عوامل موثر بر تمایلات رفتاری و باورهای متقلبانه را تشکیل داد؟
- ۳) چگونه می‌توان با استفاده از مدل ساختاری تفسیری ارتباط بین عوامل موثر بر تمایلات رفتاری و باورهای متقلبانه را تعیین نمود؟
- ۴) چگونه می‌توان با استفاده از تجزیه و تحلیل میک مک، عوامل موثر را در گروه‌های مختلف تقسیم بندی نمود؟

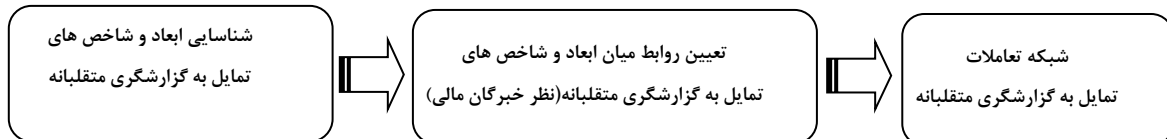
روش شناسی پژوهش

این پژوهش در دو مرحله اصلی انجام شده است؛ در مرحله شناخت از طریق بررسی و مطالعه ادبیات موضوعی نسبت به درک و شناخت مسئله اقدام شد که در این مرحله از مقالات و منابع مهم در این حوزه از جمله مقالات حاجی عظیمی و همکاران (۱۳۹۹)؛ کابلی و همکاران (۱۴۰۰)؛ کریستنسن همکاران (۲۰۱۸)؛ طاهری و همکاران (۱۴۰۰)، رضایی و همکاران (۱۳۹۹) و ... برای استخراج متغیرهای موثر بر تمایل به گزارشگری متقلبانه، استفاده شد در ادامه جهت بومی سازی مدل از طریق تشکیل جلسات و انجام مصاحبه با خبرگان، متغیرهای استخراج شده تأیید شد در آخر در مرحله طراحی، برای برقراری ارتباط بین عناصر مدل تمایلات رفتاری و باورهای

یافته های پژوهش

با وجود اهمیت عوامل موثر بر تمایل به گزارشگری متقلبانانه در شرکتهای بورسی؛ تا کنون در زمینه روابط میان ابعاد و اولویت بندی عوامل موثر بر تمایل به گزارشگری متقلبانانه؛ مدل جامع و عملیاتی ارائه نشده است. لذا در این پژوهش، با بررسی ادبیات

در زمینه عوامل موثر بر تمایل به گزارشگری متقلبانانه، ابعاد و شاخص های محوری شناسایی شده و در گام بعد براساس نظرات متخصصین این حوزه مدل به دست آمده اعتباریابی شده است و در نهایت با استفاده از رویکرد مدل سازی ساختاری تفسیری (ISM) روابط بین ابعاد و شاخص های موثر بر تمایلات رفتاری و باورهای متقلبانانه تعیین و شبکه تعاملات آنها ترسیم شده است.

نمودار ۱ - مدل مفهومی تحقیق
(یافته های محقق)

هدف اصلی روش دلفی دستیابی به قابل اطمینان ترین اجماع گروهی از نظرات خبرگان به واسطه ی کسری از پرسشنامه های متمرکز همراه با بازخورد کنترل شده است.

در این مرحله، میانگین امتیازات گرفته شده، از مجموع حاصلضرب تعداد افراد در جدول ۱ در امتیازات در نظر گرفته شده (خیلی زیاد نمره ۵، زیاد نمره ۴، متوسط نمره ۳، کم نمره ۲ و خیلی کم نمره ۱) تقسیم بر تعداد افراد (۱۵) بدست آمد و شاخص هایی که امتیاز بالای حد متوسط ۳ کسب کردند میتوانند به عنوان یکی از عوامل موثر بر تمایل به گزارشگری متقلبانانه در شرکتهای بورسی از نظر کارشناسان و خبرگان مؤثر باشد. از آنجا که تمامی سوالات به جز سوال ۱۴ و ۱۷ امتیاز بالای سه گرفته اند، صحت معیارها تایید میشود و تنها معیارهای پلیدی و عزت نفس از دایره محاسبات حذف میگردد.

لذا با کسب اجماع گروهی از خبرگان، ابعاد و شاخص موثر بر تمایل به گزارشگری متقلبانانه در شرکتهای بورسی در پنج بعد و پانزده شاخص نهایی شد که در جدول (۲) قابل مشاهده اند.

برای اجرای مدل، سه گام اصلی زیر ضروری است که در ادامه هر یک از آنها تشریح می شود.

- ۱) شناسایی ابعاد و شاخص های موثر بر تمایل به گزارشگری متقلبانانه
- ۲) تعیین رابطه مفهومی بین ابعاد و شاخص ها با استفاده از روش ساختاری-تفسیری (تشکیل ماتریس خود تعاملی ساختاری؛ تشکیل ماتریس دستیابی و تعیین روابط و سطح بندی بین ابعاد و شاخص ها)
- ۳) ترسیم شبکه تعاملات ابعاد و شاخص های موثر بر تمایل به گزارشگری متقلبانانه (آذر، ۲۰۱۰)

بررسی سوال اول پژوهش:

سوال اول: عوامل موثر بر تمایلات رفتاری و باورهای متقلبانانه کدامند؟

گام اول: شناسایی ابعاد و شاخص ها

همان طور که در بالا ذکر شد، در این تحقیق ابتدا با بررسی و مطالعه ادبیات نظری و مقالات مرتبط، ابعاد و شاخص های موثر بر تمایل به گزارشگری متقلبانانه شناسایی شد. سپس ابعاد و شاخص های حاصله توسط ۱۵ نفر از خبرگان حرفه ای و دانشگاهی، با استفاده از روش دلفی مورد ارزیابی و تأیید قرار گرفت، فن دلفی، روشی برای ساختاردهی یک فرایند در یک ارتباط گروهی است؛ به طوری که این فرایند به گروهی از افراد، به عنوان یک کل، امکان حل یک مسئله پیچیده را می دهد؛

جدول (۱): میانگین امتیازات عوامل موثر بر تمایل به گزارشگری متقلبانه

ردیف	میزان اهمیت عامل در تغییر تمایل به گزارشگری متقلبانه	خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	خیلی کم	میانگین
۱	نگرش به پیامدهای مطلوب و نامطلوب	۸	۵	۲	۰	۰	۴/۴
۲	هنجار ذهنی	۸	۴	۳	۰	۰	۴/۳۳
۳	باورهای کنترلی درک شده	۱۰	۴	۰	۰	۱	۴/۴۶
۴	عواطف مثبت (ثبات رفتاری)	۱۰	۴	۰	۱	۰	۴/۵۳
۵	عواطف منفی (ترس و نا امیدي)	۷	۴	۴	۰	۰	۴/۲
۶	تمایل به پذیرش ریسک	۸	۵	۲	۰	۰	۴/۴
۷	تحمل خطر	۹	۴	۲	۰	۰	۴/۴۶
۸	خودشیفتگی	۷	۶	۲	۰	۰	۴/۳۳
۹	هیجان خواهی	۹	۵	۱	۰	۰	۴/۵۳
۱۰	تمایل بر شرط بندی و قمار	۱۰	۴	۰	۰	۱	۴/۴۶
۱۱	عدم صداقت	۷	۵	۲	۱	۰	۴/۲
۱۲	خودکارآمدی	۱۰	۴	۰	۱	۰	۴/۵۳
۱۳	مسئولیت ادراک شده	۷	۴	۲	۱	۱	۴
۱۴	پلیدی	۴	۱	۰	۰	۱۰	۲/۲۶
۱۵	استقلال	۹	۴	۱	۱	۰	۴/۴
۱۶	بودجه	۹	۵	۱	۰	۰	۴/۵۳
۱۷	عزت نفس	۴	۱	۱	۱	۸	۲/۴۶

منبع: (یافته های محقق)

جدول (۲): ابعاد و شاخص موثر بر تمایل به گزارشگری متقلبانه در شرکتهای بوردی

بعد	شاخص	منبع
قصد رفتاری مدیران	نگرش به پیامدهای مطلوب و نامطلوب	حاجی عظیمی و همکاران (۱۳۹۹)؛ کابلی و همکاران (۱۴۰۰)
	هنجار ذهنی	
	باورهای کنترلی درک شده	
عواطف فردی	عواطف مثبت (ثبات رفتاری)	طاهری و همکاران (۱۴۰۰)
	عواطف منفی (ترس و نا امیدي)	
ویژگی های روانشناختی مدیران واحدهای تجاری	تمایل به پذیرش ریسک	کریستنسن همکاران (۲۰۱۸)؛ طاهری و همکاران (۱۳۹۹)؛ رضایی و همکاران (۱۴۰۰)
	تحمل خطر	
	خودشیفتگی	
	هیجان خواهی	
اخلاق	تمایل بر شرط بندی و قمار	جامعی و نوری زاده (۱۳۹۲)؛ بولو و اکبریان شورکایی (۱۳۹۶)؛ رضایی و همکاران (۱۳۹۹)
	عدم صداقت	
	خودکارآمدی	
اخلاق پولی	مسئولیت ادراک شده	کریمی و همکاران (۱۳۹۷)
	استقلال	
	بودجه	کریمی و همکاران (۱۳۹۷)

منبع: (یافته های محقق)

بررسی سوالات دوم و سوم:

- ✓ چگونه می‌توان ماتریس خودتعاملی ساختاری بین عوامل موثر بر تمایلات رفتاری و باورهای متقلبانه را تشکیل داد؟
- ✓ چگونه می‌توان با استفاده از مدل ساختاری تفسیری ارتباط بین عوامل موثر بر تمایلات رفتاری و باورهای متقلبانه را تعیین نمود؟

تشکیل ماتریس خود تعاملی ساختاری ۲ (SSIM)

ماتریس خودتعاملی ساختاری از ابعاد و شاخص های موثر بر تمایل به گزارشگری متقلبانه در شرکتهای بورسیو مقایسه آنها با استفاده از چهار حالت روابط مفهومی تشکیل شده است. این ماتریس توسط خبرگان و متخصصین مالی و دانشگاهی تکمیل شده است. اطلاعات حاصله براساس روش مدل سازی ساختاری تفسیری جمع بندی شده و ماتریس خود تعاملی ساختاری نهایی تشکیل شده است؛ منطق مدل سازی ساختاری تفسیری منطبق بر روش های ناپارامتریک و بر مبنای مد در فراوانی ها عمل می کند به این شکل که علامتی به صورت نهایی در جدول وارد می شود که توسط بیشترین تعداد متخصصین مورد تأیید قرار گرفته باشد. لذا در جداول (۳ و ۴) روابط میان ابعاد و شاخص های موثر بر تمایل به گزارشگری متقلبانه در شرکتهای بورسی بر مبنای نظر ۱۵ تن از خبرگان قابل مشاهده است.

گام دوم: تعیین رابطه بین ابعاد و شاخص ها در این گام پس از شناسایی ابعاد و شاخص های موثر بر تمایل به گزارشگری متقلبانه (مؤلفه‌ها ی اصلی) نوبت به وارد کردن این مؤلفه‌ها در ماتریس ساختاری روابط درونی متغیرها می‌شود. این ماتریس یک ماتریس، به ابعاد متغیرها می باشد که در سطر و ستون اول آن متغیرها به ترتیب ذکر می شود؛ آنگاه روابط دو به دوی متغیرها به وسیله نمادهایی مشخص می شود(روی و شکر ۲۰۰۵، ۱) این نمادها عبارتند از:

- V: عامل سطر i باعث محقق شدن عامل ستون j می شود.
- A: عامل ستون j باعث محقق شدن عامل سطر i می شود.
- X: هر دو عامل سطر و ستون باعث محقق شدن یکدیگر می شوند (عامل i و j رابطه دوطرفه دارند).
- O: بین عامل سطر و ستون هیچ ارتباطی وجود ندارد.

جدول (۳): ماتریس خود تعاملی ساختاری ابعاد تمایلات رفتاری و باورهای متقلبانه

اخلاق پولی	اخلاق	ویژگی های روانشناختی مدیران واحدهای تجاری	عواطف فردی	قصد رفتاری مدیران	J I
O	V	V	O		قصد رفتاری مدیران
X	X	V			عواطف فردی
O	V				ویژگی های روانشناختی مدیران واحدهای تجاری
V					اخلاق
					اخلاق پولی

منبع: (یافته های محقق)

جدول (۴): ماتریس خودتعاملی ساختاری شاخص های موثر بر تمایل به گزارشگری متقابلانه در شرکتهای بورسی

J \ I	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵
۱															
۲															
۳															
۴															
۵															
۶															
۷															
۸															
۹															
۱۰															
۱۱															
۱۲															
۱۳															
۱۴															
۱۵															

منبع: (یافته های محقق)

اگر نماد خانه (ij) معادل V باشد آنگاه ارزش آن خانه ۱ و ارزش خانه قرینه صفر است.
اگر نماد خانه (ij) معادل A باشد آنگاه ارزش آن خانه صفر و ارزش خانه قرینه ۱ است.
اگر نماد خانه (ij) معادل X باشد آنگاه ارزش آن خانه ۱ و ارزش خانه قرینه ۱ خواهد بود.
اگر نماد خانه (ij) معادل O باشد آنگاه ارزش آن خانه صفر و ارزش خانه قرینه صفر گذاشته می شود.

بدرست آوردن ماتریس دستیابی اولیه ۱ (IRM)
در این مرحله ماتریس خودتعاملی ساختاری به ماتریس صفر و یک تبدیل می شود؛ در این ماتریس فقط اعداد صفر و یک وجود دارند. برای استخراج ماتریس دستیابی، باید در هر سطر عدد یک را جایگزین علامت های V و X و عدد صفر را جایگزین علامت های O و A در ماتریس خودتعاملی ساختاری کرد. پس از تبدیل تمام سطرها، نتیجه حاصله ماتریس دستیابی اولیه است.
بنابراین در این مرحله، ماتریس خودتعاملی ساختاری به یک ماتریس دو دویی تبدیل می شود و ماتریس دسترسی اولیه به دست می آید.

جدول (۵): ماتریس دستیابی اولیه ابعاد عوامل موثر بر تمایل به گزارشگری متقابلانه

J \ I	اخلاق پولی	اخلاق	ویژگی های روانشناختی مدیران واحدهای تجاری	عواطف فردی	قصد رفتاری مدیران
قصد رفتاری مدیران	۰	۱	۱	۰	-
عواطف فردی	۱	۱	۱	-	۰
ویژگی های روانشناختی مدیران واحدهای تجاری	۰	۱	-	۰	۰
اخلاق	۱	-	۰	۱	۰
اخلاق پولی	-	۰	۰	۱	۰

منبع: (یافته های محقق)

جدول (۶): ماتریس دستیابی اولیه شاخص های موثر بر تمایل به گزارشگری متقلبانه

J I	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵
۱	-	۱	۱	۱	۰	۰	۱	۱	۰	۰	۰	۰	۱	۱	۱
۲	۰	-	۱	۰	۱	۰	۱	۱	۱	۱	۰	۱	۱	۱	۱
۳	۰	۱	-	۰	۱	۰	۱	۱	۱	۰	۱	۱	۱	۱	۰
۴	۰	۰	۰	-	۱	۰	۱	۱	۱	۰	۱	۱	۱	۱	۰
۵	۱	۰	۰	۰	-	۰	۱	۱	۱	۰	۱	۱	۱	۱	۱
۶	۱	۰	۱	۱	۰	-	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱
۷	۰	۰	۱	۰	۰	۰	-	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱
۸	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	-	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱
۹	۱	۰	۱	۱	۰	۰	۰	۰	-	۱	۱	۱	۱	۱	۱
۱۰	۱	۰	۰	۱	۱	۱	۱	۱	۰	-	۱	۱	۱	۱	۱
۱۱	۰	۰	۰	۰	۰	۱	۱	۱	۱	۱	-	۱	۱	۱	۱
۱۲	۰	۱	۱	۱	۱	۰	۰	۱	۱	۰	۰	-	۱	۱	۱
۱۳	۱	۰	۰	۱	۱	۱	۱	۱	۰	۰	۰	۱	-	۱	۱
۱۴	۰	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	-	۱
۱۵	۱	۱	۱	۰	۱	۱	۰	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	-

منبع: (یافته های محقق)

به گزارشگری متقلبانه در شرکتهای بورسی که بر مبنای نظر خبرگان تشکیل شده بود، ماتریس دسترسی نهایی ۱ (FRM) ابعاد موثر بر تمایل به گزارشگری متقلبانه در شرکتهای بورسی در جدول (۷) و ماتریس دستیابی نهایی شاخص های موثر بر تمایل به گزارشگری متقلبانه در شرکتهای بورسی در جدول (۸) ارائه شده است.

پس از تشکیل ماتریس دستیابی اولیه، باید سازگاری درونی آن برقرار باشد. به عنوان نمونه اگر متغیر ۱ منجر به متغیر ۲ شود و متغیر ۲ منجر به متغیر ۳ شود، پس متغیر ۱ باید منجر به متغیر ۳ شود و اگر در ماتریس دستیابی این حالت برقرار نبود باید ماتریس اصلاح شود و روابطی که از قلم افتاده جایگزین شود. که به صورت ۱* نمایش داده شده است؛ بنابراین پس از سازگار نمودن ماتریس دستیابی اولیه ابعاد و شاخص های موثر بر تمایل

جدول (۷): ماتریس دستیابی نهایی ابعاد عوامل موثر بر تمایل به گزارشگری متقلبانه

J I	قصد رفتاری مدیران	عواطف فردی	ویژگی های روانشناختی مدیران واحدهای تجاری	اخلاق	اخلاق پولی	قدرت هدایت
قصد رفتاری مدیران	۱	۰	۱	۱	*۱	۴
عواطف فردی	۰	۱	۱	۱	۱	۴
ویژگی های روانشناختی مدیران واحدهای تجاری	۰	۰	۱	۱	*۱	۳
اخلاق	۰	۱	۰	۱	۱	۳
اخلاق پولی	۰	۱	۰	۰	۱	۲
قدرت وابستگی	۱	۳	۳	۴	۵	

منبع: (یافته های محقق)

جدول (۸): ماتریس دستیابی نهایی شاخص های موثر بر تمایل به گزارشگری متقلبانان

قدرت هدایت	۱۵	۱۴	۱۳	۱۲	۱۱	۱۰	۹	۸	۷	۶	۵	۴	۳	۲	۱	J / I
۱۳	۱	۱	۱	۰	۰	*۱	*۱	۱	۱	*۱	*۱	۱	۱	۱	۱	۱
۱۴	۱	۱	۱	۱	*۱	۱	۱	۱	۱	*۱	۱	۰	۱	۱	*۱	۲
۱۳	*۱	۱	۱	۱	*۱	۱	۰	۱	۱	۰	۱	*۱	۱	۱	*۱	۳
۱۱	*۱	۱	۱	۱	۰	۱	۱	۱	۱	*۱	۱	۱	۰	۰	۰	۴
۱۲	۱	۱	۱	۱	*۱	۱	۰	۱	۱	*۱	۱	۰	۰	*۱	۱	۵
۱۴	۱	۱	۱	۱	۱	۱	*۱	۱	۱	۱	۰	۱	۱	*۱	۱	۶
۱۰	۱	۱	*۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۰	۰	۰	۱	۰	۰	۷
۹	*۱	۱	*۱	۱	۱	۱	۱	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	*۱	۸
۱۱	۱	۱	*۱	۱	۱	۱	۱	۰	۰	*۱	*۱	۰	۱	۰	۱	۹
۱۲	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۰	۱	۱	۱	۱	۱	۰	۰	۱	۱۰
۱۲	۱	۱	۱	۱	۱	۰	۱	۱	۱	۱	۰	*۱	*۱	*۱	۰	۱۱
۱۰	۱	۱	*۱	۱	۰	۰	۱	۱	۰	۰	۰	۱	۱	۱	*۱	۱۲
۱۲	۱	۱	۱	۱	۰	۰	۱	۱	*۱	۱	۱	۱	۰	*۱	۱	۱۳
۷	۱	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱	۱	۱	۱	۱	۰	۱۴
۱۳	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۰	۱	۰	۱	۱	*۱	*۱	۱	۱	۱۵
قدرت وابستگی	۱۵	۱۵	۱۴	۱۳	۱۰	۱۱	۱۰	۱۳	۱۰	۱۱	۱۰	۱۰	۱۰	۱۰	۱۱	

منبع: (یافته های محقق)

تعیین روابط و سطح بندی بین ابعاد و شاخص ها

برای تعیین سطح و اولویت متغیرها، مجموعه دستیابی و مجموعه پیش نیاز برای هر متغیر تعیین می شود؛ مجموعه دستیابی هر متغیر شامل متغیرهایی می شود که از طریق این متغیر می توان به آنها رسید و مجموعه پیش نیاز شامل متغیرهایی می شود که از طریق آنها می توان به این متغیر رسید؛ لذا داریم:

مجموعه دستیابی^۱ (اثرگذاری یا خروجی ها): شامل خود معیار و معیارهایی است که از آن تاثیر می پذیرد.

مجموعه پیش نیاز^۲ (اثرپذیری یا ورودی ها): شامل خود معیار و معیارهایی است که بر آن تاثیر می گذارند.

این کار با استفاده از ماتریس دستیابی انجام می شود. پس از تعیین مجموعه دستیابی و پیش نیاز برای هر متغیر، عناصر مشترک بین دو مجموعه شناسایی می شوند. متغیرهایی که مجموعه مشترکشان با مجموعه دستیابی شان یکی باشد، سطح اول اولویت را به خود اختصاص می دهند. پس از تعیین این متغیر یا متغیرها، آنها را از جدول حذف کرده و با بقیه متغیرهای باقیمانده جدول بعدی را تشکیل می دهیم. در جدول دوم هم

همانند جدول اول، متغیر سطح اول را مشخص می کنیم و این کار را تا تعیین سطح همه متغیرها ادامه می دهیم. بدین ترتیب در این پژوهش سطوح ابعاد و شاخص های موثر بر تمایل به گزارشگری متقلبانان حاصل شد که به اختصار، نتیجه نهایی این مراحل در جداول (۹ و ۱۰) آمده است.

جدول (۹): تعیین سطح ابعاد مدل تمایل به گزارشگری متقابلانه

ابعاد	دستیابی مجموعه	نیاز پیش مجموعه	مشترک مجموعه	سطح
قصد رفتاری مدیران	۵ و ۳ و ۴	۱	۱	سوم
عواطف فردی	۵ و ۳ و ۴	۵ و ۴ و ۲	۵ و ۴ و ۲	سوم
ویژگی های روانشناختی مدیران واحدهای تجاری	۵ و ۴ و ۳	۳ و ۲ و ۱	۳	دوم
اخلاق	۵ و ۴	۴ و ۳ و ۲	۲ و ۴	دوم
اخلاق پولی	۲ و ۵	۵ و ۴ و ۳ و ۲ و ۱	۲ و ۵	اول

منبع: (یافته های محقق)

جدول ۱۰ - تعیین سطح شاخص های مدل تمایل به گزارشگری متقابلانه

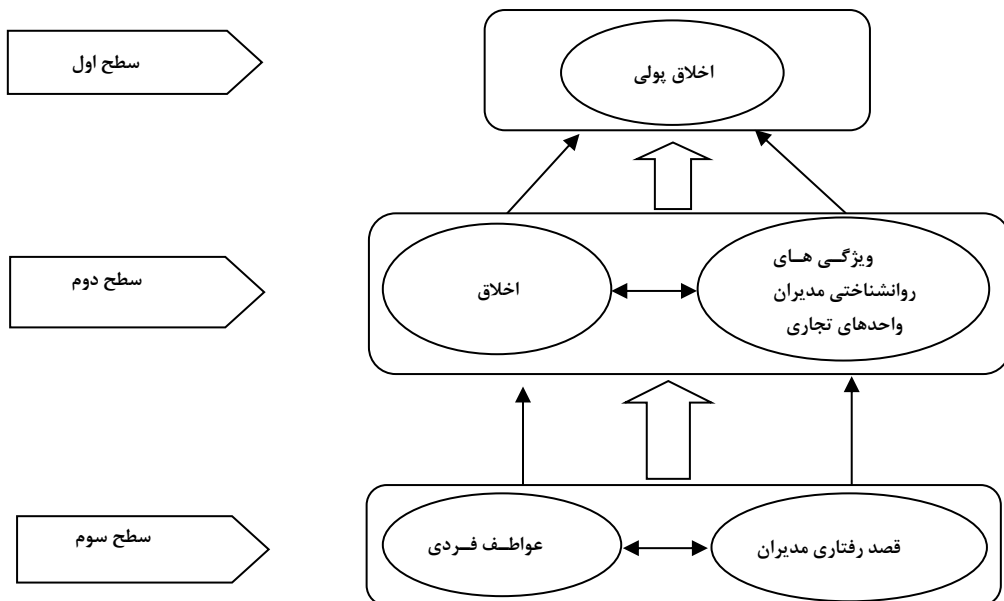
شاخص	دستیابی مجموعه	نیاز پیش مجموعه	مشترک مجموعه	سطح
۱	۱۵ و ۱۴ و ۱۳ و ۱۰ و ۹ و ۸ و ۷ و ۶ و ۵ و ۴ و ۳ و ۲ و ۱	۱۵ و ۱۳ و ۱۲ و ۱۰ و ۹ و ۸ و ۷ و ۶ و ۵ و ۴ و ۳ و ۲ و ۱	۱۵ و ۱۳ و ۱۰ و ۹ و ۸ و ۷ و ۶ و ۵ و ۴ و ۳ و ۲ و ۱	سوم
۲	۱۴ و ۱۳ و ۱۲ و ۱۰ و ۹ و ۸ و ۷ و ۶ و ۵ و ۴ و ۳ و ۲ و ۱ و ۱۵	۱۵ و ۱۴ و ۱۳ و ۱۲ و ۱۰ و ۹ و ۸ و ۷ و ۶ و ۵ و ۴ و ۳ و ۲ و ۱	۱۵ و ۱۴ و ۱۳ و ۱۰ و ۹ و ۸ و ۷ و ۶ و ۵ و ۴ و ۳ و ۲ و ۱	چهارم
۳	۱۵ و ۱۴ و ۱۳ و ۱۲ و ۱۰ و ۹ و ۸ و ۷ و ۶ و ۵ و ۴ و ۳ و ۲ و ۱	۱۵ و ۱۴ و ۱۳ و ۱۲ و ۱۰ و ۹ و ۸ و ۷ و ۶ و ۵ و ۴ و ۳ و ۲ و ۱	۱۵ و ۱۴ و ۱۳ و ۱۲ و ۱۰ و ۹ و ۸ و ۷ و ۶ و ۵ و ۴ و ۳ و ۲ و ۱	دوم
۴	۱۵ و ۱۴ و ۱۳ و ۱۲ و ۱۰ و ۹ و ۸ و ۷ و ۶ و ۵ و ۴ و ۳ و ۲ و ۱	۱۵ و ۱۴ و ۱۳ و ۱۲ و ۱۰ و ۹ و ۸ و ۷ و ۶ و ۵ و ۴ و ۳ و ۲ و ۱	۱۵ و ۱۴ و ۱۳ و ۱۰ و ۹ و ۸ و ۷ و ۶ و ۵ و ۴ و ۳ و ۲ و ۱	چهارم
۵	۱۵ و ۱۴ و ۱۳ و ۱۲ و ۱۰ و ۹ و ۸ و ۷ و ۶ و ۵ و ۴ و ۳ و ۲ و ۱	۱۵ و ۱۴ و ۱۳ و ۱۲ و ۱۰ و ۹ و ۸ و ۷ و ۶ و ۵ و ۴ و ۳ و ۲ و ۱	۱۵ و ۱۴ و ۱۳ و ۱۰ و ۹ و ۸ و ۷ و ۶ و ۵ و ۴ و ۳ و ۲ و ۱	چهارم
۶	۱۴ و ۱۳ و ۱۲ و ۱۰ و ۹ و ۸ و ۷ و ۶ و ۵ و ۴ و ۳ و ۲ و ۱ و ۱۵	۱۵ و ۱۴ و ۱۳ و ۱۲ و ۱۰ و ۹ و ۸ و ۷ و ۶ و ۵ و ۴ و ۳ و ۲ و ۱	۱۵ و ۱۴ و ۱۳ و ۱۰ و ۹ و ۸ و ۷ و ۶ و ۵ و ۴ و ۳ و ۲ و ۱	سوم
۷	۱۵ و ۱۴ و ۱۳ و ۱۲ و ۱۰ و ۹ و ۸ و ۷ و ۶ و ۵ و ۴ و ۳ و ۲ و ۱	۱۳ و ۱۲ و ۱۰ و ۹ و ۸ و ۷ و ۶ و ۵ و ۴ و ۳ و ۲ و ۱	۱۳ و ۱۲ و ۱۰ و ۹ و ۸ و ۷ و ۶ و ۵ و ۴ و ۳ و ۲ و ۱	سوم
۸	۱۵ و ۱۴ و ۱۳ و ۱۲ و ۱۰ و ۹ و ۸ و ۷ و ۶ و ۵ و ۴ و ۳ و ۲ و ۱	۱۵ و ۱۴ و ۱۳ و ۱۲ و ۱۰ و ۹ و ۸ و ۷ و ۶ و ۵ و ۴ و ۳ و ۲ و ۱	۱۵ و ۱۳ و ۱۲ و ۱۰ و ۹ و ۸ و ۷ و ۶ و ۵ و ۴ و ۳ و ۲ و ۱	چهارم
۹	۱۵ و ۱۴ و ۱۳ و ۱۲ و ۱۰ و ۹ و ۸ و ۷ و ۶ و ۵ و ۴ و ۳ و ۲ و ۱	۱۳ و ۱۲ و ۱۰ و ۹ و ۸ و ۷ و ۶ و ۵ و ۴ و ۳ و ۲ و ۱	۱۳ و ۱۲ و ۱۰ و ۹ و ۸ و ۷ و ۶ و ۵ و ۴ و ۳ و ۲ و ۱	دوم
۱۰	۱۵ و ۱۴ و ۱۳ و ۱۲ و ۱۰ و ۹ و ۸ و ۷ و ۶ و ۵ و ۴ و ۳ و ۲ و ۱	۱۵ و ۱۴ و ۱۳ و ۱۲ و ۱۰ و ۹ و ۸ و ۷ و ۶ و ۵ و ۴ و ۳ و ۲ و ۱	۱۵ و ۱۴ و ۱۳ و ۱۰ و ۹ و ۸ و ۷ و ۶ و ۵ و ۴ و ۳ و ۲ و ۱	دوم
۱۱	۱۵ و ۱۴ و ۱۳ و ۱۲ و ۱۰ و ۹ و ۸ و ۷ و ۶ و ۵ و ۴ و ۳ و ۲ و ۱	۱۵ و ۱۴ و ۱۳ و ۱۲ و ۱۰ و ۹ و ۸ و ۷ و ۶ و ۵ و ۴ و ۳ و ۲ و ۱	۱۵ و ۱۴ و ۱۳ و ۱۰ و ۹ و ۸ و ۷ و ۶ و ۵ و ۴ و ۳ و ۲ و ۱	سوم
۱۲	۱۵ و ۱۴ و ۱۳ و ۱۲ و ۱۰ و ۹ و ۸ و ۷ و ۶ و ۵ و ۴ و ۳ و ۲ و ۱	۱۵ و ۱۴ و ۱۳ و ۱۲ و ۱۰ و ۹ و ۸ و ۷ و ۶ و ۵ و ۴ و ۳ و ۲ و ۱	۱۵ و ۱۳ و ۱۲ و ۱۰ و ۹ و ۸ و ۷ و ۶ و ۵ و ۴ و ۳ و ۲ و ۱	دوم
۱۳	۱۵ و ۱۴ و ۱۳ و ۱۲ و ۱۰ و ۹ و ۸ و ۷ و ۶ و ۵ و ۴ و ۳ و ۲ و ۱	۱۵ و ۱۴ و ۱۳ و ۱۲ و ۱۰ و ۹ و ۸ و ۷ و ۶ و ۵ و ۴ و ۳ و ۲ و ۱	۱۵ و ۱۳ و ۱۲ و ۱۰ و ۹ و ۸ و ۷ و ۶ و ۵ و ۴ و ۳ و ۲ و ۱	سوم
۱۴	۱۵ و ۱۴ و ۱۳ و ۱۲ و ۱۰ و ۹ و ۸ و ۷ و ۶ و ۵ و ۴ و ۳ و ۲ و ۱	۱۵ و ۱۴ و ۱۳ و ۱۲ و ۱۰ و ۹ و ۸ و ۷ و ۶ و ۵ و ۴ و ۳ و ۲ و ۱	۱۵ و ۱۴ و ۱۳ و ۱۲ و ۱۰ و ۹ و ۸ و ۷ و ۶ و ۵ و ۴ و ۳ و ۲ و ۱	اول
۱۵	۱۵ و ۱۴ و ۱۳ و ۱۲ و ۱۰ و ۹ و ۸ و ۷ و ۶ و ۵ و ۴ و ۳ و ۲ و ۱	۱۵ و ۱۴ و ۱۳ و ۱۲ و ۱۰ و ۹ و ۸ و ۷ و ۶ و ۵ و ۴ و ۳ و ۲ و ۱	۱۵ و ۱۴ و ۱۳ و ۱۲ و ۱۰ و ۹ و ۸ و ۷ و ۶ و ۵ و ۴ و ۳ و ۲ و ۱	اول

منبع: (یافته های محقق)

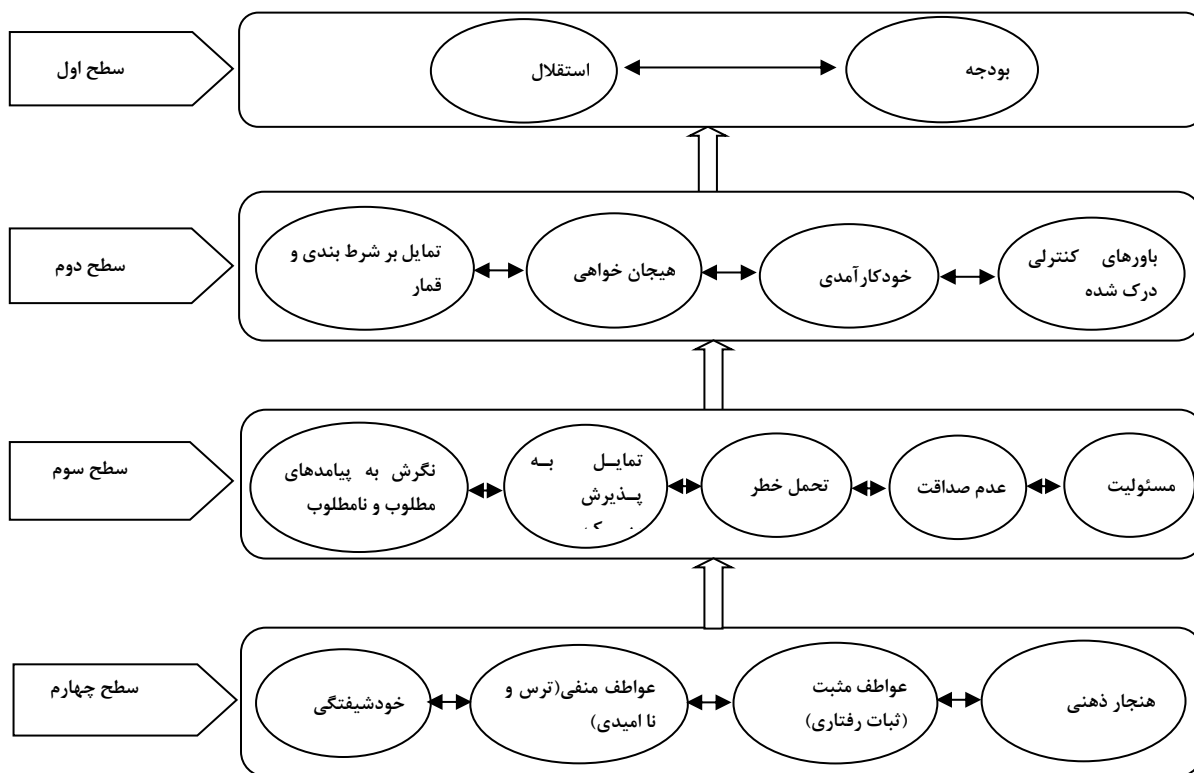
بررسی سوال چهارم:

سوال چهارم: چگونه می توان با استفاده از تجزیه و تحلیل میک مک، عوامل موثر را در گروه های مختلف تقسیم بندی نمود؟
گام سوم: ترسیم شبکه تعاملات ابعاد و شاخص های موثر بر تمایل به گزارشگری متقابلانه
پس از تعیین روابط و سطح متغیرها می توان آنها را به شکل مدلی ترسیم کرد. به همین منظور ابتدا متغیرها بر حسب سطح آنها از

بالا به پایین تنظیم می شوند و با استفاده از سطح بندی انجام شده، دیاگرامی با عنوان مدل تمایل به گزارشگری متقابلانه ترسیم می شود. به این صورت که بعد پنجم (اخلاق پولی) که به عنوان سطح اول شناخته شده است، در اولین سطح دیاگرام قرار می گیرد و به همین ترتیب سایر ابعاد در سطوح دیگر دیاگرام قرار می گیرند. این دیاگرامها در نمودارهای (۲ و ۳) ارائه شده است:

نمودار (۲): مدل یکپارچه ابعاد تمایل به گزارشگری متقلبانه

نمودار (۳): مدل یکپارچه شاخص های تمایل به گزارشگری متقلبانه

ماتریس هدایت-وابستگی برای تمایل به گزارشگری متقلبانه مطابق نمودار (۴) ترسیم می‌شود.

باتوجه به نمودار (۴) مشاهده می‌شود که خوشه اول شامل معیارهایی است که دارای قدرت هدایت و وابستگی ضعیف هستند؛ این متغیرها تقریباً از سیستم جدا می‌شوند؛ زیرا دارای اتصالات ضعیف با سیستم هستند که باتوجه به نمودار (۴) مشاهده می‌شود که در تحقیق حاضر نگرش به پیامدهای مطلوب و نامطلوب؛ عدم صداقت؛ باورهای کنترلی درک شده؛ هیجان خواهی در خوشه اول یعنی خوشه خودمختار جای گرفته‌اند.

متغیرهای وابسته در خوشه دوم قرار می‌گیرند که قدرت هدایت ضعیف اما قدرت وابستگی بالایی دارند، شاخص‌های خودشیفتگی؛ استقلال و خودکارآمدی در خوشه وابسته قرار گرفتند. این مطلب بدین معناست که تغییر در سایر شاخص‌های تمایل به گزارشگری متقلبانه سبب تغییر در این شاخص‌ها می‌شود. خوشه سوم شامل معیارهای پیوندی است که هم قدرت هدایت و هم قدرت وابستگی بالایی دارند. این شاخص‌ها غیرایستا هستند؛ زیرا به دلیل قدرت هدایت و وابستگی بالایی که دارند، هر نوع تغییر در آنها می‌تواند سیستم را تحت تأثیر قرار دهد. در پژوهش حاضر از بین شاخص‌های تمایل به گزارشگری متقلبانه و باتوجه به قدرت هدایت و وابستگی حاصل شده برای آنها، شاخص بودجه و تا حدی شاخص مسئولیت ادراک شده در این خوشه قرار گرفته‌اند.

خوشه چهارم شامل معیارهای مستقل است که قدرت هدایت بالا به همراه قدرت وابستگی، پایینی دارند؛ شاخص‌های عواطف مثبت (ثبات رفتاری)؛ عواطف منفی (ترس و ناامیدی)؛ هنجار ذهنی؛ تمایل بر شرط بندی و قمار؛ تحمل خطر و تمایل به پذیرش ریسک در این خوشه جا دارند که به عنوان شاخص-های کلیدی و بنیادی اثر قابل توجهی بر سایر شاخص‌ها دارند. لازم به ذکر است که از بین ۱۵ شاخص تعیین کننده تمایل به گزارشگری متقلبانه، ابعاد قصد رفتاری مدیران و عواطف فردی و شاخص‌های عواطف مثبت (ثبات رفتاری)؛ عواطف منفی (ترس و ناامیدی)؛ هنجار ذهنی؛ تمایل بر شرط بندی و قمار؛ تحمل خطر و تمایل به پذیرش ریسک به عنوان تأثیرگذارترین و در نتیجه بنیادی ترین شاخص‌ها شناخته شدند.

باتوجه به نتایج حاصل شده از جدول (۱۰) که نشان دهنده سطح بندی شاخص‌های تمایل به گزارشگری متقلبانه است؛ متغیرها بر حسب سطح آنها از بالا به پایین تنظیم می‌شوند و با استفاده از سطح بندی انجام شده دیگرامی با عنوان مدل شاخص‌های تمایل به گزارشگری متقلبانه مطابق نمودارهای (۳ و ۲) ترسیم می‌شود. به این صورت که شاخص‌های بودجه و استقلال که به عنوان سطح اول شناخته شده است، در اولین سطح دیگرام قرار می‌گیرد و به همین ترتیب سایر ابعاد در سطوح دیگر دیگرام قرار می‌گیرند. بر این اساس ۴ شاخص هنجار ذهنی؛ عواطف مثبت و منفی و خودشیفتگی در پایینترین سطح قرار گرفته‌اند و به عنوان سنگ زیربنایی مدل عمل میکنند، در نتیجه ارتقای مدل پژوهش باید از این متغیرها آغاز شود و به سایر متغیرها تعمیم یابد. لازم به توضیح است که هر چه از سطوح بالایی به سمت سطوح پایین تر حرکت می‌کنیم، از میزان تأثیرپذیری شاخص‌ها کاسته و بر میزان تأثیرگذاری آنها افزوده می‌شود، لذا می‌توان گفت مطابق با نتایج به دست آمده در شکل‌های مذکور بودجه و استقلال دارای بیشترین میزان تأثیرپذیری و هنجار ذهنی؛ عواطف مثبت و منفی و خودشیفتگی دارای بیشترین میزان تأثیرگذاری در بین شاخص‌های ارائه شده می‌باشند.

خوشه بندی ابعاد^۱

برای بخش بندی معیارها در ماتریس دستیابی نهایی باید برای هر یک از معیارها، قدرت هدایت ۲ و وابستگی ۳ محاسبه شود. قدرت هدایت یک معیار، تعداد معیارهایی است که متأثر از معیار مربوطه می‌شوند از جمله خود آن معیار. قدرت وابستگی نیز تعداد معیارهایی است که بر معیار مربوطه تأثیر می‌گذارند و منجر به دستیابی به آن می‌شوند. قدرت‌های هدایت و وابستگی در تحلیل ماتریس اثر ضرب ارجاع متقابل کاربردی (MICMAC) دسته بندی و استفاده می‌شوند که در آن، معیارها به چهار گروه خودمختار، وابسته، پیوندی و مستقل دسته بندی می‌شوند (آذر و همکاران؛ ۱۳۸۹)

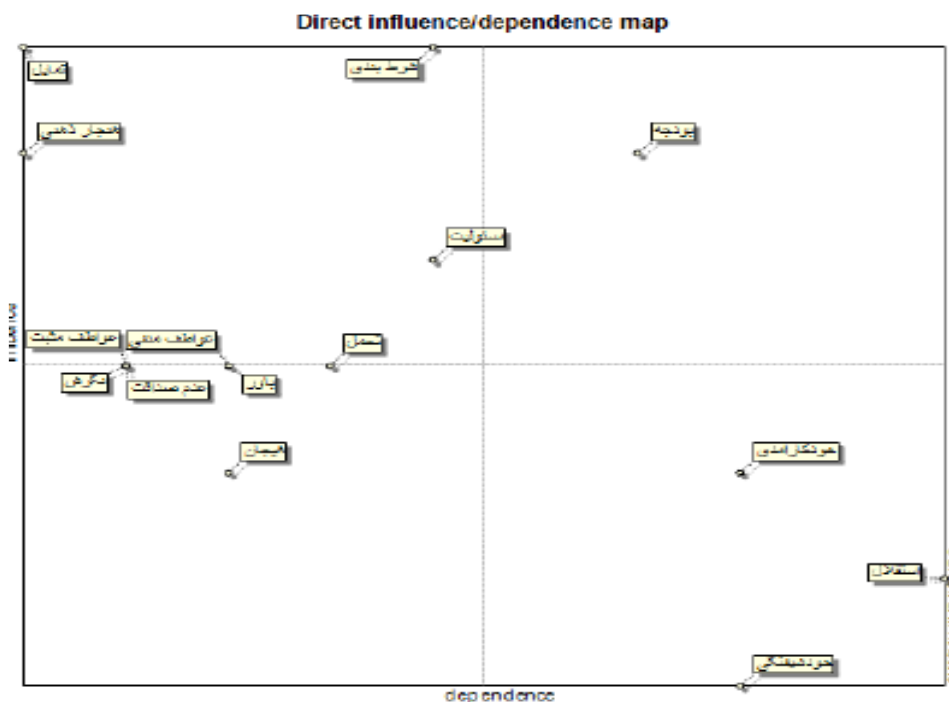
لذا با توجه به جدول (۸) و با جمع تعداد ۱‌های موجود در هر سطر، قدرت هدایت یا نفوذ هر شاخص و با جمع تعداد ۱‌های موجود در هر ستون قدرت وابستگی هر شاخص محاسبه شده که مقادیر به دست آمده در جدول (۱۱) قابل مشاهده است.

حال مطابق اعداد به دست آمده برای قدرت هدایت و وابستگی هر یک از شاخص‌ها، شاخص‌های مذکور در چهار خوشه؛ خودمختار، وابسته، پیوندی و مستقل دسته بندی و

جدول ۱۱ - قدرت هدایت-وابستگی شاخص های تمایل به گزارشگری متقلبان

شاخص ها	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵
هدایت قدرت	۱۳	۱۴	۱۳	۱۱	۱۲	۱۴	۱۰	۹	۱۱	۱۲	۱۲	۱۰	۱۲	۷	۱۳
وابستگی قدرت	۱۱	۱۰	۱۰	۱۰	۱۰	۱۱	۱۰	۱۳	۱۰	۱۱	۱۰	۱۳	۱۴	۱۵	۱۵

منبع: (یافته های محقق)

نمودار(۴): ماتریس قدرت هدایت-وابستگی

پایه های بنیادین مدل تمایل به گزارشگری متقلبان را تشکیل می دهد، به طوری که می توان گفت تمایل به گزارشگری متقلبان از عاملهای مذکور نشئت می گیرد. بدین معنی که برای تعدیل تمایل به گزارشگری متقلبان در شرکتهای بورسی انجام تغییرات و تعدیلات باید از این دو بعد شروع شود، که این مطلب نیازمند توجه ویژه مدیران شرکتهای به ابعاد مذکور است. از جمله نتایج دیگر تحقیق می توان بر نتایج ماتریس هدایت-وابستگی شاخص های تمایل به گزارشگری متقلبان نمودار ۴ اشاره کرد. در این ماتریس شاخصهای تمایل به گزارشگری متقلبان با توجه به قدرت هدایت و نفوذ هر شاخص در شاخص های دیگر و میزان وابستگی هر شاخص به شاخص های دیگر، در چهار سطح تقسیم بندی شدند. سطح بندی موجود نشان می دهد شاخص های بودجه و استقلال، بیشترین تأثیرپذیری و شاخص های هنجار ذهنی؛ عواطف مثبت و منفی و خودشیفتگی، بیشترین قدرت هدایت و تأثیرگذاری را دارند. نتایج حاصل شده از این پژوهش با اندکی تفاوت مؤید نتایج حاصل شده از پژوهش های حاجی عظیمی و همکاران (۱۳۹۹)؛ کابلی و همکاران (۱۴۰۰)؛ طاهری و

بحث و نتیجه گیری

در پژوهش حاضر باتوجه به این نکته که تقلب در صورتهای مالی در خلأ وجود ندارند و میان فاکتورهای تعیین کننده تمایل به گزارشگری متقلبان؛ شبکه ای از ارتباطات علی و معلولی وجود دارد. مدل یکپارچه تمایل به گزارشگری متقلبان و پیرو آن تأثیرگذارترین و تأثیرپذیرترین ابعاد تمایل به گزارشگری متقلبان را ارائه کرده ایم.

عناصر تشکیل دهنده مدل تمایل به گزارشگری متقلبان در شرکتهای بورسی از ادبیات نظری استخراج و به وسیله مصاحبه با خبرگان حرفه ای و دانشگاهی مورد تأیید واقع شدند؛ خروجی این مرحله شناسایی ۱۵ شاخص از بین ۱۷ شاخص اولیه؛ در قالب پنج بعد اصلی بود. در گام بعدی برای برقراری ارتباط و توالی بین ابعاد و ارائه مدل ساختاری شان از روش مدل سازی ساختاری تفسیری بهره گرفته شد که در این روش بر اساس مدل نظرات خبرگان و تجزیه و تحلیل های صورت گرفته، مدل تمایل به گزارشگری متقلبان احصا شد؛ نتایج تحقیق بیانگر این است که در چارچوب ابعاد، ابعاد قصد رفتاری مدیران و عواطف فردی،

همکاران (۱۴۰۰)؛ کریستنسن همکاران (۲۰۱۸) و رضایی و همکاران (۱۳۹۹) می‌باشد. در ادامه خلاصه نتایج براساس هر پرسش، به شرح زیر ارائه می‌گردد:

عوامل موثر بر تمایل به گزارشگری متقلبانه کدامند؟

در این تحقیق ابتدا با بررسی و مطالعه ادبیات نظری و مقالات مرتبط، ابعاد و شاخصهای تمایل به گزارشگری متقلبانه شناسایی شد. سپس ابعاد و شاخصهای حاصله توسط ۱۵ نفر از خبرگان حرفه ای و دانشگاهی، با استفاده از روش دلفی مورد ارزیابی و تأیید قرار گرفت، لذا با کسب اجماع گروهی از خبرگان، ابعاد و شاخصهای تمایل به گزارشگری متقلبانه در پنج بعد و پانزده شاخص نهایی شد که ابعاد و شاخصهای آن به شرح زیر می‌باشد:

قصد رفتاری مدیران: نگرش به پیامدهای مطلوب و نامطلوب؛ هنجار ذهنی؛ باورهای کنترلی درک شده
عواطف فردی: عواطف مثبت (ثبات رفتاری) و عواطف منفی (ترس و ناامیدی).

ویژگی های روانشناختی مدیران واحدهای تجاری: تمایل به پذیرش ریسک؛ تحمل خطر؛ خودشیفتگی؛ هیجان خواهی و تمایل بر شرط بندی و قمار

اخلاق: عدم صداقت؛ خودکارآمدی و مسئولیت ادراک شده
اخلاق پولی: استقلال و بودجه

✓ چگونه می‌توان ماتریس خودتعاملی ساختاری بین عوامل موثر بر تمایلات رفتاری و باورهای متقلبانه را تشکیل داد؟
ماتریس خودتعاملی ساختاری از ابعاد و شاخصهای تمایل به گزارشگری متقلبانه و مقایسه آنها با استفاده از روابط مفهومی تشکیل شده است. این ماتریس توسط خبرگان و متخصصین مالی تکمیل شده است. اطلاعات حاصله براساس روش مدل سازی ساختاری تفسیری جمع‌بندی شده و ماتریس خودتعاملی ساختاری نهایی تشکیل شده است؛ که نتایج آن در جداول (۷ و ۸) بر مبنای نظر ۱۵ تن از خبرگان حرفه ای و دانشگاهی قابل مشاهده است.

✓ چگونه می‌توان با استفاده از مدل ساختاری تفسیری ارتباط بین عوامل موثر بر تمایلات رفتاری و باورهای متقلبانه را تعیین نمود؟

باتوجه به نتایج حاصل شده از جداول (۱۰) که نشان دهنده سطح‌بندی شاخصهای تمایل به گزارشگری متقلبانه است؛ شاخصهای بودجه و استقلال که به عنوان سطح اول شناخته شده است، در اولین سطح دیاگرام قرار می‌گیرد و به همین ترتیب سایر ابعاد در سطوح دیگر دیاگرام قرار می‌گیرند. لازم به توضیح است که هر چه از سطوح بالایی به سمت سطوح پایین‌تر حرکت می‌کنیم، از میزان تأثیرپذیری شاخصها کاسته و بر

میزان تأثیرگذاری آنها افزوده می‌شود، لذا می‌توان گفت مطابق با نتایج به دست آمده شاخصهای بودجه و استقلال دارای بیشترین میزان تأثیر پذیری و هنجار ذهنی؛ عواطف مثبت و - منفی و خود شیفتگی دارای بیشترین میزان تأثیرگذاری از بین شاخصهای ارائه شده می‌باشند.

✓ چگونه می‌توان با استفاده از تجزیه و تحلیل میک مک، عوامل موثر را در گروه‌های مختلف تقسیم بندی نمود؟

باتوجه به نتایج به دست آمده در پژوهش حاضر نگرش به پیامدهای مطلوب و نامطلوب؛ عدم صداقت؛ باورهای کنترلی درک شده؛ هیجان خواهی در خوشه اول یعنی خوشه خودمختار جای گرفته اند، شاخصهای خودشیفتگی؛ استقلال و خودکارآمدی نیز در خوشه وابسته قرار گرفتند. این مطلب بدین معناست که تغییر در سایر شاخصهای تمایل به گزارشگری متقلبانه سبب تغییر در این شاخصها می‌شود، به علاوه در پژوهش حاضر از بین شاخصهای تمایل به گزارشگری متقلبانه و باتوجه به قدرت هدایت و وابستگی حاصل شده برای آنها، شاخص بودجه و تا حدی شاخص مسئولیت ادراک شده در این خوشه قرار گرفته اند. در نهایت شاخصهای عواطف مثبت (ثبات رفتاری)؛ عواطف منفی (ترس و ناامیدی)؛ هنجار ذهنی؛ تمایل بر شرط بندی و قمار؛ تحمل خطر و تمایل به پذیرش ریسک در خوشه چهارم جا دارند که به عنوان شاخصهای کلیدی و بنیادی اثر قابل توجهی بر سایر شاخصها دارند.

در پایان این نکته ضروری به نظر می‌رسد که مطالعات رفتاری حسابداری در حوزه واکاوی اخلاق شکنی مدیران در - واحدهای گزارشگر بسیار محدود صورت گرفته است و مشارکت جامعه دانشگاهی در این حوزه ارزشمند تلقی می‌شود.

با توجه به نتایج پژوهش پیشنهادات زیر را می‌توان عنوان نمود:

۱- نتایج پژوهش حاضر، می‌تواند برای کارآفرینانی که تمایل به ارتقای کسب و کار در عرضه ملی و بین المللی دارند، به عنوان یک ابزار ارزشمند تلقی گردد؛ به طوری که از استخدام مدیرانی که به ارزشهای جمعی ذینفعان شرکت، توجهی ندارند و بر ارزشهای فردی و عاطفی خود متکی هستند، اجتناب ورزند و مدیران متعهد به ارزشهای انگیزشی جمع‌گرایانه را به استخدام خود درآورند؛ به علاوه سازمانهای نظارتی مانند سازمان بورس و اوراق بهادار و سازمان حسابرسی نیز با اعمال قوانین، استانداردها و دستورالعملهای مناسب و کارا به طوری که این قوانین شفاف و رسا بوده و امکان نقض آن توسط شرکتها و مدیران نباشد و نیز کنترل تورشهای رفتاری مدیران میتوانند نقش مهمی در زمینه تقلب ایفا نمایند.

۲- براساس نتایج پژوهش مذکور پیشنهاد می‌گردد که حسابرسان اثر شاخصهای عواطف مثبت (ثبات رفتاری)؛ عواطف

منفی (ترس و ناامیدی)؛ هنجار ذهنی و... را بر الگوهای بازدارنده
تقلب لحاظ کنند؛ به عبارت دیگر در راستای نتایج پژوهش
پیشنهاد می‌شود، اثربخشی حساسی در راستای کاهش
خطاکاری مدیران در زمان تهیه صورت‌های مالی نیز با استفاده
از مطالعه رفتاری بررسی گردد. همچنین پیشنهاد می‌گردد،
مدیران شرکتها به منظور کاهش هزینه‌ها و تحقق اهداف
سازمانی بر نتایج حاصل از پژوهش حاضر تکیه کنند؛ بر این
اساس مدیران با در نظر گرفتن فاکتورهای اصلی موثر بر تمایل
به گزارشگری متقلبانه؛ می‌توانند نقش مهمی در زمینه
پیشگیری از تقلب داشته باشند.

منابع

- اسماعیلی کیا، غریبه؛ نجف نیا، سمیه؛ اوشنی، محمد. (۱۳۹۸). بررسی رابطه بین سازوکارهای راهبری شرکتی برون‌سازمانی و ثقل مالی با تمرکز بر ارزیابی شناختی از تجویزهای تئوری نمایندگی، بررسی‌های حسابداری و حسابرسی، ۲۶(۲)، ۱۶۹-۱۹۲.
- بارانی، زینب؛ گرکز، منصور؛ معطوفی، علیرضا. (۱۴۰۱). تاثیر فشار اجتماعی و تمایل به پذیرش ریسک بر تصمیمات در ارائه گزارشگری مالی، فصلنامه دانش حسابداری مالی، ۹(۲).
- بذرافشان مقدم، الهام؛ حسن‌آپور، علی رضا؛ صحابی فر، سجاده؛ پورمحمد، محمد. (۱۴۰۱). مثلث ثقل و عدم صداقت تحصیلی، سیزدهمین کنفرانس ترندهای مدرن مدیریت، حسابداری، اقتصاد و بانکداری با رویکرد رشد کسب و کارها.
- بولو، قاسم؛ اکبریان شورکایی، رضا. (۱۳۹۶). بررسی رابطه پدیده تماشاگری، قدرت شواهد و مسئولیت ادراک شده با احتمال گزارشگری ثقل. فصلنامه حسابداری ارزشی و رفتاری، ۲(۳)، ۱-۳۲.
- تنانی، محسن؛ رجیبی، علی اکبر. (۱۳۹۷). رابطه رقابت در بازار محصول و احتمال ثقل گزارشگری مالی با تاکید بر مالکیت نهادی، اولین همایش ملی کارآفرینی، چالوس، دانشگاه آزاد اسلامی واحد چالوس
- جامعی، رضا؛ نوریزاده، مرضیه؛ نصیری، بهنام. (۱۳۹۲). بررسی رابطه عدم صداقت مدیران موظف و بروز ثقل در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران. همایش ملی حسابرسی و نظارت مالی ایران، ۱-۳۰.
- جمشید پور، روح اله؛ الفتی گرازان، نگین. (۱۳۹۵). تجزیه تحلیل مثلث ثقل مطابق با مدل ریسک حسابرسی درمباحث مدیریت حسابرسی، دومین همایش ملی علوم و فناوری های نوین ایران، تهران، انجمن توسعه و ترویج علوم و فنون بنیادین.
- حاجی عظیمی، فرزاد؛ کرمی، غلامرضا؛ مرادی، محمد. (۱۳۹۹). شناسایی عوامل موثر بر تمایلات رفتاری و باورهای گزارشگری مالی متقلبان. مجله پژوهش های کاربردی در گزارشگری مالی، ۱۴(۷).
- خواجهوی، شکراله؛ ابراهیمی، مهرداد. (۱۳۹۶). مدلسازی متغیرهای اثرگذار برای کشف ثقل در صورتهای مالی با استفاده از تکنیکهای داده کاوی، فصلنامه حسابداری مالی، ۱۴(۳)، ۵۰-۲۳.
- داداشی، ایمان؛ کردمنجیری، سجاده؛ برادران، مریم. (۱۳۹۷). تاثیر ساختار حسابرسی داخلی بر احتمال ثقل در صورتهای مالی شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران. دانش حسابرسی، ۱۸(۲)، ۱۵۹-۱۷۴.
- زارع بهنمیری، محمد جواد؛ ملکیان کله بستی، اسفندیار. (۱۳۹۵). رتبه بندی عوامل مؤثر بر احتمال ثقل مالی با توجه به گزارش حسابرسی صورت‌های مالی، پژوهش‌های تجربی حسابداری، مقاله ۱، ۱۷(۵)، ۱-۱۸.
- سجادی، سید حسین؛ توحید کاظمی. (۱۳۹۵). الگوی جامع گزارشگری مالی متقلبان در ایران به روش نظریه پردازی زمینه بنیان، پژوهش‌های تجربی حسابداری، مقاله ۹، ۱۴(۷)، ۱۸۵-۲۰۴.
- ضرابی، ارشیا. (۱۴۰۱). مقایسه روش جنگل تصادفی و روش ماشین بردار در کشف ثقل صورت های مالی با رویکرد بینش، سومین کنفرانس بین‌المللی ایده‌های نوین در مدیریت، حسابداری، اقتصاد و بانکداری.
- طالب نیا. قدرت اله. (۱۳۸۹). بررسی موانع و مشکلات استفاده از اینترنت در گزارشگری مالی توسط شرکت‌ها در بورس اوراق بهادار تهران، دانش و پژوهش حسابداری، ۲۹(۱).
- طاهری، ذبیح اله؛ بنی‌مهد، بهمن؛ حیدر پور، فرزانه؛ وکیلی فرد، حمیدرضا. (۱۴۰۰). تبیین تمایلات رفتاری در گزارشگری مالی متقلبان: آزمون نظریه روان شناسی ثبات رفتاری؛ فصلنامه علمی پژوهشی دانش حسابداری و حسابرسی مدیریت، ۱۱(۷).
- غلامی مقدم، فائزه؛ حصارزاده، رضا؛ ساعی، محمدجواد. (۱۳۹۷). معیارهای واژه محور و معیارهای سنتی ثقل در گزارش‌های مالی: شواهدی از یک مطالعه اکتشافی، راهبرد مدیریت مالی، ۶(۱).
- کابلی، مونا سادات؛ نیکومرام، هاشم؛ رهنمای رودپشتی، فریدون. (۱۴۰۰). واکاوی رفتار مدیران واحد گزارشگر نسبت به تهیه صورتهای مالی متقلبان.
- محمدی مقدم، الهه. (۱۳۹۷). شناسایی و رتبه بندی عوامل مؤثر بر احتمال بروز ثقل یا اعمال مجرمانه توسط حسابداران با استفاده از نظریه مثلث ثقل، دانش حسابداری و حسابرسی مدیریت، ۱۱(۷)، ۱۲۳-۱۳۸.
- موسوی حقیقی، محمد هاشم؛ خلیفه، مجتبی؛ صفایی، بهزاد؛ صابری، حامد. (۱۳۹۵). شبیه سازی قیمت سهام از منظر عوامل داخلی و خارجی موثر بر سیستم با استفاده از رویکرد پویایی شناسی سیستمی.

- Abdul Aris; Nooraslinda, Mohd Aref, Siti Maznah; Othman; Rohana; Mohamad Zain; Mostafa .(2015). Fraudulent Financial Statement Detection Using Statistical Techniques: The Case of Small Medium Automotive Enterprise, The Journal of Applied Business Research. 31(4).
- Aviantara, R. (2023). Scoring the financial distress and the financial statement fraud of Garuda Indonesia with «DDCC» as the financial solutions. Journal of Modelling in Management, 18(1), 1-16.
- Chi-Lin. Chen, An-An Chiu.,Shaio Yan Huang., David C. Yen. (2015). Detecting the financial statement fraud: The analysis of the differences between data mining techniques and experts' judgments. Knowledge-Based Systems Vol 89. PP 459–470.
- Christopher J. Skousen, Kevin R. Smith, Charlotte J. Wright. (2015). Detecting and predicting financial statement fraud: The effectiveness of the fraud triangle and SAS No. 99" In Corporate Governance and Firm Performance. Published online: 09 Mar 2015; 53-81
- Hansen, J ,B. K. Klamm. (2014). A study of accounting students' ability to recognize and evaluate fraud risk. The Journal of Theoretical Accounting Research, 8(1): 1-23.
- Muñoz-Izquierdo N, María J, Segovia V, María D.(2021). Explaining The Causes Of Business Failure Using Audit Report Disclosures.
- Muntari, Mahama. (2018). Detecting corporate fraud and financial distress using the altman and beneish models the case of enron corp, International Journal of Economics. Commerce and Management United Kingdom Vol. III, Issue.
- Oluwagbemiga, Ayobami.(2010). The Role of Auditors' in Fraud Detection, Prevention and Reporting in Nigeria.
- Ray, S., Fritzon, K..(2021). Overview of the Impact of Psychopathy and Other Problematic Personality Constructs in the Workplace . Corporate Psychopathy 12(1) :199-253.
- Roszkowska, P.Mele,D. (2020). Organizational Factors in the Individual Ethical Behaviour. The Notion of the Organizational Moral Structure , Humanistic Management Journal , 23(1) : 1-25
- Segal, S.Y. (2016). Accounting frauds – review of advanced technologies to detect and prevent frauds. Economics and Business Review, 16 (4): 45–64.
- Tae G. Ryu, Barbara Uliss, Chul-Young Roh. (2011). the Effect of the Sarbanes-Oxley Act on Auditors' Audit Performance.
- Van Peursem, K, Chan, Y. C. (2014). Forecasting New Zealand corporate failures 2001- 10: Opportunity lost?. Australian Accounting Review, 24(3) 276–288.
- Zhou Fangzhao, Zenan Zhang, Jun Yang, Yunpeng Su, , Yunbi An. (2018). Delisting pressure, executive compensation, and corporate fraud: Evidence from China, Pacific-Basin Finance Journal 48 (5): 17–34.

Accounting Knowledge & Management Auditing

Vol. 17/ No. 66/ Summer 2027

Identifying and classifying factors affecting behavioral tendencies and fraudulent beliefs using structural analytical methodology- Interpretive (ISM) And the analysis of Meek Mak (MICMAC)

Ali Lal Bar

Assistant Professor, Department of Accounting Arak Branch, Islamic Azad University, Arak, Iran
(Corresponding Author)
a-lalbar@iau-arak.ac.ir

Maryam Rahmani

Master of Financial Management, Arak Branch, Islamic Azad University, Arak, Iran
Mrahmni79@gmail.com

Hamid Heydari

PhD Student in Financial Engineering, Arak Branch, Islamic Azad University, Arak, Iran
Heydarihamid462@gmail.com

Abstract

This research aims to identify and classify factors affecting behavioral tendencies and fraudulent beliefs using structural analytical methodology- An interpretation and analysis of Mi'kmaq has been carried out; In terms of developmental purpose, the present study In terms of the nature of the data and the style of analysis, it is a qualitative research and based on the data collection method, it is documentary. From the perspective of the research method, it is analytical-descriptive. The statistical population of this study is professional and academic experts in the field of financial management. In this regard, in the first step, the dimensions and indicators of the behavioral tendencies and deceptive beliefs model were extracted from the theoretical literature and confirmed through interviews with experts. The output of this step was 15 indicators in the form of five main dimensions. In the next step, to establish the connection and sequence between dimensions and indicators and present a structural model, the structural-interpretive modeling method and Mi'kmaq analysis were used. In this method, based on the opinions of experts and the analysis carried out, the factors affecting behavioral tendencies and fraudulent beliefs were prioritized. The research results have led to the design of an integrated model of behavioral tendencies and fraudulent beliefs at four levels. The existing leveling shows that the indicators of budget and independence have the greatest influence, and the indicators of mental norm, positive and negative emotions, and narcissism have the greatest guiding and influential power.

Keywords: Behavioral finance theories, behavioral tendencies, subjective norm, deceptive beliefs, decision-making process